

**TALABALARNING IJTIMOIIY-MADANIY KOMPETENSIYALARINI
RIVOJLANTIRISHNING DOLZARB MUAMMOLARI****Maxmudova Fotima***Toshkent amaliy fanlar universiteti o‘qituvchisi***Martonova Madina***Toshkent amaliy fanlar universiteti talabasi*

Annotatsiya: Mazkur maqolada talabalarning ijtimoiy-madaniy kompetensiyalarini shakllantirish va rivojlantirishning dolzarb masalalari yoritilgan. Globallashuv, axborotlashuv va ta’lim tizimida bo‘layotgan islohotlar sharoitida nafaqat kasbiy, balki ijtimoiy-madaniy kompetensiyalar ham talabalarning shaxs sifatida kamol topishida muhim o‘rin tutishi ta’kidlangan. Maqolada, avvalo, ijtimoiy-madaniy kompetensiya tushunchasiga ta’rif berilib, uning yoshlar tarbiyasidagi ahamiyati ko‘rsatib o‘tilgan. Shuningdek, ta’lim jarayoni, talabalar faoliyati, ijtimoiy muhit, texnologik imkoniyatlar va tashkiliy-pedagogik omillar bilan bog‘liq muammolar batafsil tahlil qilingan.

Kalit so‘zlar: talaba, kompetensiya, ijtimoiy-madaniy rivojlanish, ta’lim, ma’naviyat, zamonaviy yoshlar.

Abstract: This article highlights the pressing issues of forming and developing students’ socio-cultural competencies. It is emphasized that in the context of, digitalization, and ongoing reforms in the education system, not only professional but also socio-cultural competencies play an important role in the personal development of students. The article first defines the concept of “socio-cultural competence” and demonstrates its significance in the upbringing of youth. Furthermore, it provides a detailed analysis of the challenges related to the educational process, student activities, social environment, technological opportunities, and organizational-pedagogical factors.

Key words: student, competence, socio-cultural development, education, spirituality, modern youth.

Аннотация: В данной статье освещены актуальные вопросы формирования и развития социокультурных компетенций у студентов. Подчёркивается, что в условиях глобализации, информатизации и реформ в системе образования важное значение имеет не только профессиональная, но и социокультурная компетентность, которая играет значительную роль в становлении личности студентов. В статье, прежде всего, даётся определение понятию «социокультурная компетенция» и раскрывается её значение в воспитании молодёжи. Кроме того, подробно проанализированы проблемы, связанные с учебным процессом,

деятельностью студентов, социальной средой, технологическими возможностями и организационно-педагогическими факторами.

Ключевые слова: *студент, компетенция, социокультурное развитие, образование, духовность, современная молодежь.*

Bugungi globallashuv va axborotlashuv davrida yoshlarning shaxs sifatida kamol topishi, ularning ijtimoiy-madaniy kompetensiyalarini rivojlantirish bilan chambarchas bog‘liqdir. Talaba nafaqat o‘z kasbiy bilimiga, balki keng dunyoqarash, madaniyatlararo muloqot qobiliyati, ijtimoiy faollik va milliy qadriyatlarga sodiqlikka ham ega bo‘lishi kerak. Shu bois talabalarda ijtimoiy-madaniy kompetensiyalarni shakllantirish oliy ta‘limning eng muhim vazifalaridan biridir.

Ijtimoiy-madaniy kompetensiya tushunchasi so‘nggi yillarda pedagogika va psixologiya fanida keng qo‘llanilmoqda. Bu tushuncha o‘zida nafaqat madaniyat va ma‘naviyatni, balki ijtimoiy muhitga moslashish, jamiyatda faol fuqarolik pozitsiyasini egallash, milliy va umuminsoniy qadriyatlarni o‘zlashtirish kabi masalalarni qamrab oladi. Zamonaviy ta‘limda talabalarning faqat nazariy bilim olishi yetarli emas, ular ijtimoiy hayotda faol bo‘lishlari, xalqaro maydonda o‘z fikrini erkin bildirishi va turli madaniy muhitlarda o‘zini tutishni bilishi talab etiladi.

Materiallar va metodlar: Loyihaga asoslangan ta‘lim talabalarni ko‘pincha madaniyatlararo yoki ijtimoiy ahamiyatga ega bo‘lgan hayotiy masalalarda birgalikda ishlashga undaydi. Madaniy nuqtai nazardan muammolarni hal qilishni talab qiladigan guruh loyihalarida qatnashish orqali talabalar farqlarni hurmat qilishni va turli nuqtai nazarlarni birlashtirishni o‘rganadilar. Masalan, talabalarning ekologik barqarorlik yoki ijtimoiy tadbirkorlik bo‘yicha xalqaro loyihalari qadriyatlarni muhokama qilish, samarali muloqot qilish va madaniy jihatdan turli xil sharoitlarda jamoaviy ish bilan shug‘ullanish imkoniyatini beradi. Shunday qilib, PBL empatiya, moslashuvchanlik va madaniy ongni rivojlantiradi.

Talabalarning ijtimoiy-madaniy kompetensiyasi tushunchasida. Ijtimoiy-madaniy kompetensiya – bu shaxsning ijtimoiy muhitga moslashuvi, turli madaniy qadriyatlarni anglash, muloqot madaniyatiga ega bo‘lish, ijtimoiy faollikni namoyon etish, jamoada ishlash qobiliyatidir. Bu kompetensiya yoshlarning o‘zini anglashida, jamiyatda o‘z o‘rnini topishida va kelajakda muvaffaqiyatli faoliyat yuritishida muhim omil bo‘lib xizmat qiladi.

Mazkur kompetensiyani shakllantirishda ta‘lim muassasalari, oila va keng jamoatchilikning roli beqiyosdir. Talaba faqat auditoriyada emas, balki turli madaniy-ma‘naviy tadbirlar, klublar, sport musobaqalari, ko‘ngilli faoliyatlar orqali ham ijtimoiy

tajriba orttiradi. Shuningdek, dunyoqarashni kengaytirishda xorijiy tillarni o‘rganish, chet elda o‘qish yoki tajriba almashish dasturlarida ishtirok etish ham katta ahamiyat kasb etadi.

Hozirgi kunda oliy ta‘lim tizimida asosiy e‘tibor ko‘proq nazariy bilimlarni berishga qaratilgan. Biroq talabalar o‘z bilimini hayotiy vaziyatlarda qo‘llash imkoniga har doim ham ega emas. Masalan, amaliy mashg‘ulotlar, treninglar va interaktiv darslar yetarli darajada o‘tkazilmaydi. Shuningdek, milliy qadriyatlarni xalqaro tajriba bilan uyg‘unlashtirishga qaratilgan metodik yondashuvlar ham hali to‘liq ishlab chiqilmagan.

Ko‘pincha ta‘lim dasturlarida ijtimoiy-madaniy tarbiya masalalari alohida modul sifatida emas, balki qo‘shimcha vazifa sifatida ko‘riladi. Natijada talabalarda bu boradagi bilim va ko‘nikmalar sust rivojlanadi.

Talabalarining bir qismi ijtimoiy hayotda faol bo‘lmasdan, faqat dars bilan cheklanadi. Kitobxonlik an‘anasi pasaygan, ko‘plab talabalar teatr, muzey yoki ma‘naviy-ma‘rifiy tadbirlarga kam boradi. Internet va ijtimoiy tarmoqlardan asosan ko‘ngilochar maqsadlarda foydalanish hollari ko‘p uchraydi.

Bundan tashqari, talabalarda mustaqil fikrlash, o‘z nuqtayi nazarini erkin ifoda etish ko‘nikmalari yetarlicha shakllanmagan. Bu esa ularning jamiyatda faol fuqarolik pozitsiyasini egallashiga to‘sqinlik qiladi.

Oila – yoshlarning birlamchi tarbiya maskani hisoblanadi. Ammo ayrim oilalarda madaniy-ma‘naviy tarbiyaga yetarli e‘tibor berilmaydi. Natijada talabalar o‘z dunyoqarashida bo‘shliqlarga ega bo‘lib qolmoqda.

Jamiyatda o‘tkazilayotgan ma‘naviy-ma‘rifiy tadbirlarning ayrimlari faqat rasmiyatchilik darajasida o‘tmoqda. Yoshlar uchun qiziqarli va mazmunli bo‘lgan shakllar yetarlicha qo‘llanilmaydi.

Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari imkoniyatlari keng bo‘lsa-da, talabalar undan samarali foydalana olmayapti. Elektron kutubxonalar, onlayn kurslar, vebinarlar ko‘p hollarda e‘tibordan chetda qolmoqda. Ko‘pchilik talabalar internetdan faqat ijtimoiy tarmoqlar yoki ko‘ngilochar saytlar uchun foydalanadi.

Bundan tashqari, raqamli madaniyatni rivojlantirish bo‘yicha maxsus mashg‘ulotlar yetarlicha o‘tkazilmaydi.

O‘qituvchilarning o‘zi ham muntazam ravishda ijtimoiy-madaniy kompetensiyalarini yangilashga muhtoj. O‘quv dasturlari va metodik qo‘llanmalar zamon talabiga mos kelmay qolayotgan holatlar bor. Shuningdek, talabalar tashabbuslarini qo‘llab-quvvatlash mexanizmlari yetarli darajada emas.

Bu esa yoshlarning o‘z qiziqishlariga mos loyihalarni amalga oshirish imkoniyatlarini cheklaydi.

Muammolarni bartaraf etish yo‘llari

Talabalarning ijtimoiy-madaniy kompetensiyalarini rivojlantirish uchun quyidagi chora-tadbirlarni amalga oshirish lozim:

1. O‘quv dasturlariga ijtimoiy-madaniy tarbiyaga oid maxsus fanlar va amaliy mashg‘ulotlarni kiritish.

2. Talabalarni turli klublar, to‘garaklar, sport musobaqalari va ijtimoiy loyihalarga faol jalb etish.

3. Internet va raqamli texnologiyalardan to‘g‘ri foydalanish madaniyatini shakllantirish, elektron kutubxonalar va onlayn ta‘lim resurslaridan samarali foydalanishga o‘rgatish.

4. O‘qituvchilarning malakasini oshirish, ularga yangi pedagogik va raqamli texnologiyalarni o‘rgatish.

5. Oilaviy tarbiya va ta‘lim muassasalari hamkorligini kuchaytirish.

6. Talabalarning tashabbuskorligini qo‘llab-quvvatlash va ularning ijtimoiy loyihalarini rag‘batlantirish.

7. Milliy va umuminsoniy qadriyatlarni uyg‘unlashtirgan holda yoshlarni barkamol inson sifatida tarbiyalash.

Xulosa qilib aytganda, talabalarning ijtimoiy-madaniy kompetensiyalarini rivojlantirish ularning shaxs sifatida kamol topishi va jamiyatda faol fuqarolik pozitsiyasini egallashida muhim o‘rin tutadi. Bu jarayonda ta‘lim muassasalari, oila va jamoatchilik birgalikda harakat qilishi zarur. Yoshlarning kitobxonlik madaniyatini rivojlantirish, ularni madaniy-ma‘naviy tadbirlarga jalb qilish, raqamli texnologiyalarni to‘g‘ri qo‘llash – bularning barchasi ijtimoiy-madaniy kompetensiyani shakllantirishga xizmat qiladi. Demak, ijtimoiy-madaniy kompetensiyalarni rivojlantirish nafaqat talabalarning shaxsiy taraqqiyoti, balki butun jamiyatning barqaror rivojlanishi uchun ham dolzarb masaladir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Karimov I.A. Yuksak ma‘naviyat – yengilmas kuch. – T.: Ma‘naviyat, 2008.

2. O‘zbekiston Respublikasining “Ta‘lim to‘g‘risida”gi qonuni. – Toshkent, 2020.

3. Pedagogika va psixologiya bo‘yicha ilmiy maqolalar to‘plami. – Toshkent, 2022.

4. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining ta‘lim va yoshlar siyosatiga oid farmon va qarorlari.

5. Maxmudova, F. (2023, May). LANGUAGE AND MEDIA. In «УЗБЕКСКИЕ НАЦИОНАЛЬНЫЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЕ ЗДАНИЯ ТЕОРЕТИЧЕСКОЕ И ПРАКТИЧЕСКОЕ СОЗДАНИЕ ВОПРОСЫ» Международная научно-практическая конференция (Vol. 2, No. 2).

6. Shamshidinovna, M. F., & Zayniddinovich, N. S. (2024). MAKTAB VA MAKTABGACHA TA'LIMDA MILLIY TARBIYA VA QADRIYATLAR. Eurasian Journal of Academic Research, 4(7S), 452-454.

7. Fotima, M. (2024). BOSHLANG 'ICH SINIF O 'QUVCHILARIDA MATEMATIK TASAVVURLARNI SHAKLLANTIRISH. Eurasian Journal of Academic Research, 4(12 (Special issue 2)), 248-251.

8. Internet manbalari: www.edu.uz, www.unesco.org